

DOI 10.37491/UNZ.73.10
УДК 347.91/.95

Олександра КОРОЛЬ¹

НЕДОПУЩЕННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ ТА СТИМУЛЮВАННЯ СТОРІН ДО ДОБРОСОВІСНОЇ ПОВЕДІНКИ

Проведено порівняльно-правове та емпіричне дослідження принципу добросовісності в праві та недопущення зловживання процесуальними правами як одного з його виявів. Ці явища слід визнати актуальними об'єктами для дослідження, зважаючи на те, що в цивільному процесуальному Україні вперше було передбачено конкретні заходи недопущення зловживання процесуальними правами під час реформування законодавства у 2017 році, а, як явище правової дійсності України, такі дії, на жаль, трапляються в судовій практиці доволі часто. Зважаючи на необхідність забезпечення ефективного захисту прав через своєчасний та пропорційний розгляд справи судом, належне їх застосування має важливе значення для науки та для практики. Проаналізовано положення цивільного процесуального законодавства України, де вперше цей інститут знайшов своє відображення в законодавстві у редакції 2017 року, а також інших держав (Італія, Англія й Уельс, Франція, Австралія). Також було проаналізовано практику українського Верховного Суду, в якій розкривається поняття добросовісності як принципу права, а також досліджується інститут зловживання процесуальними правами як один з виявів реалізації цього принципу, конкретні вияви недобросовісної поведінки учасників процесу з урахуванням практики Європейського суду з прав людини.

¹ аспірантка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

Проаналізовані положення цивільного процесуальне законодавства, яке передбачає шляхи подолання зловживання процесуальних прав, а також доктрини, дали можливість у висновках обґрунтовано більш раціональні підходи до недопущення зловживання процесуальними правами в цивільному судочинстві. Забезпечення співробітництва судді та сторін і визначення їх ролей не з позицій антагоністичних підходів, а виходячи з ідей сталого розвитку, дозволить подолати основні нагальні проблеми сучасного цивільного судочинства. Запровадження раціональних заходів недопущення зловживання процесуальними правами стимулює сторін до добросовісної поведінки дозволить забезпечити ефективність та доступність правосуддя.

Ключові слова: цивільне судочинство, принцип добросовісності, принцип співробітництва суду із сторонами, зловживання процесуальними правами; примирення сторін.

Відповідно до ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Зазначене право також встановлюється міжнародно-правовими нормами, а саме ст. 32 Загальної декларації прав людини, відповідно до якої кожному гарантується судовий захист його прав і свобод, та ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка передбачає кожному право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом.

Однак у практичному аспекті реалізація суб'єктивного права на судовий захист має негативний аспект, який полягає в недобросовісному використанні процесуальних прав, в тому числі, права на судовий захист. Також як проблему слід відзначити те, що відсутність чіткої заборони в деяких галузях права, в тому числі цивільному процесуальному праві, господарському процесуальному праві, про зловживання прав негативно може позначитись на реалізації завдань цивільного судочинства в цілому. Таке явище, як «зловживання процесуальним правом» та «добросовісність здійснення прав, «є малодслідженими, що і викликає наш інтерес.

Сучасне процесуальне законодавство іноземних країн, а також українське законодавство приділяють велику увагу питанням процесуальної недобросовісності. У цілому в законодавстві іноземних країн згадується застосування презумпції добросовісності та раціональності. Як правило, процесуальна недобросовісність означає зловживання правом, яке формально виглядає як законна дія, але може суттєво впливати на своєчасність ухвалення рішення. Однак у деяких країнах зазначаються наслідки зловживання процесуальними правами. Наприклад, в Англії такі наслідки включають зловживання цивільним процесом [1]. Шляхи та засоби розгляду випадків зловживання процесуальних прав у різних країнах значно розрізняються.

Наприклад, у США адвокат є гарантом добросовісності та розумності здійснення процесуальних прав, який зобов'язаний перевіряти дотримання своєчасності використання прав свого довірителя. В іншому випадку суд повинен притягнути до відповідальності адвоката, якщо надані докази їм та його правова позиція, якою він обґрунтовує свої вимоги та заперечення не відповідають стандартам добросовісності та доцільності. У будь-якому випадку зловживання процесуальних прав повинні бути доведені відповідно до норм чинного законодавства. Для цього, як правило, необхідно встановити наявність шкоди, причинно-наслідкового зв'язку між завданою шкодою та зловживанням процесуальними правами. Крім того, необхідно також враховувати наявність вини в такому зловживанні [2].

Варто зазначити, що в сучасній зарубіжній літературі з питань цивільного процесуального права питання процесуальної добросовісності, окрім проблематики зловживання процесуальними правами, згадується також у контексті так званого «процесуального естопеля» [3], під яким розуміють неможливість суперечливої поведінки сторін у цивільному судочинстві [4]. В англійському праві «естопель» означає заперечення такої поведінки сторони в процесі, якою вона перекреслює те, що попередньо було нею визнано.

У міжнародному праві згідно з правилом естопеля суб'єкт не може вчиняти дії, несумісні з його позицією, що впливає з попередньої поведінки чи відповідних заяв [5]. При здійсненні цивільного судочинства така ситуація виникає у разі, коли сторона дотримується позиції, яка є протилежною до її попередньої позиції, орієнтуючись на яку діяла інша сторона [6].

Жоден з міжнародно-правових актів не містить визначення поняття добросовісності сторін або учасників процесуальних відносин.

У національному законодавстві, зокрема України, презумпція добросовісності отримала безпосереднє закріплення у ч. 5 ст. 12 ЦК України, відповідно до якої якщо законом встановлені правові наслідки недобросовісного або нерозумного здійснення особою свого права, вважається, що поведінка особи є добросовісною та розумною, якщо інше не встановлено судом.

У науці цивільного процесуального права категорія «добросовісність» залишається практично поза увагою дослідників, хоча у нормах ЦПК України вона використовується. Так, відповідно до ч. 3 ст. 27 ЦПК України особи, які беруть участь у справі, зобов'язані добросовісно здійснювати свої процесуальні права і виконувати процесуальні обов'язки. ЦПК України не закріплює безпосередньо презумпції добросовісності учасників цивільного процесу, хоча в юридичній літературі неодноразово наголошувалося на існуванні такої презумпції. На жаль, у сучасних науково-теоретичних джерелах дослідження питання про дію презумпції добросовісності учасників цивільного процесу ще не набуло достатнього розвитку [7].

Верховний Суд у власній правозастосовній практиці виклав своє бачення принципу добросовісності через призму застосування норм мате-

ріального права. Так, відповідно до постанови Касаційного цивільного суду від 11 вересня 2019 р. у справі № 644/7232/17 за позовом Особи_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Українська технологічна компанія», Товариства з обмеженою відповідальністю «ДІЛА ЛТД» про визнання договору купівлі-продажу нежитлової будівлі недійсним передбачається, що однією із основоположних засад цивільного законодавства є добросовісність (п. 6 ст. 3 ЦК України), тому дії учасників цивільних правовідносин повинні бути добросовісними. Тобто відповідати певному стандарту поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення. Відповідно до ст. 629 ЦК України договір є обов'язковим для виконання сторонами. Тлумачення ст. 629 ЦК України свідчить, що в ній закріплено один із фундаментів, на якому базується цивільне право — обов'язковість договору. Саме на цьому принципі базується доктрина *venire contra factum proprium* (заборони суперечливої поведінки), яка виходить з римської максими — «*non concedit venire contra factum proprium*» (ніхто не може діяти всупереч своїй попередній поведінці). Наприклад, у ст. I.-1:103 Принципів, визначень і модельних правил європейського приватного права вказується, що поведінкою, яка суперечить добросовісності та чесній діловій практиці, є поведінка, що не відповідає попереднім заявам або поведінці сторони, за умови, що інша сторона, яка діє собі на шкоду, розумно покладається на них [8].

Крім того, цей принцип добросовісності розкривається у практиці Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ). Так відповідно до рішення ЄСПЛ «*Alimentaria Sanders S. A. v. Spain*» від 7 липня 1989 р. передбачається, що праву особи на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку кореспондує обов'язок добросовісно користуватися наданими законом процесуальними правами, утримуватись від дій, що зумовлюють затягування судового процесу, заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь на всіх етапах розгляду, що стосуються його безпосередньо та вживати надані процесуальним законом заходи для скорочення періоду судового провадження [9].

Слід відзначити, що більшість країн визнають наявність принципу добросовісності і її поділ на об'єктивну та суб'єктивну. Суб'єктивна добросовісність, як правило, розкривається через наявність фактів або їх відсутності, має важливе значення для права власності та не належить до суттєвих спорів. Суттєві спори пов'язані з об'єктивною добросовісністю, як невизначений стандарт.

Реалізація принципу добросовісності прямо витікає із зловживання процесуальних прав. Таким чином, якщо добросовісність — це належна поведінка, то зловживання процесуальних прав — це навмисна неналежна поведінка.

Так, А. В. Юдін зазначає, що зловживання процесуальними правами — це особлива форма цивільного процесуального правопорушення, тобто умисні недобросовісні дії учасників цивільного процесу, що супроводжуються порушенням умов здійснення суб'єктивних процесуальних прав і здійснюються лише з видимістю реалізації таких прав, пов'язані з ома-

ною щодо відомих обставин справи, з метою обмеження можливості реалізації або порушення прав інших осіб, які беруть участь у справі, а також з метою перешкодження діяльності суду щодо правильного і своєчасного розгляду і вирішення цивільної справи, що тягнуть застосування заходів цивільного процесуального примусу [10, с. 210].

Слід погодитися з цим визначенням, оскільки автор детально і всебічно описує такий факт, як зловживання процесуальним правом у цивільному судочинстві, проте це явище може бути розглянуто і визначено внятково виходячи із законодавчого формулювання.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 44 ЦПК України залежно від конкретних обставин суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії, що суперечать завданню цивільного судочинства та вказані в зазначеній статті. Крім цих видів зловживання процесуальних прав, Верховний Суд визначає додаткові випадки. Так, у постанові Касаційного цивільного суду від 29 січня 2020 р. у справі № 686/20825/15-ц за позовом Особи_1 до Особа_2 про розірвання договору щодо визначення місця проживання, здійснення батьківських прав, виконання обов'язків батьком, який проживає окремо від дочки ОСОБА_4, якою відмовлено в задоволенні касаційної скарги, зазначається таке. Колегія суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду відхиляє доводи касаційної скарги ОСОБА_2 щодо порушення апеляційним судом норм процесуального законодавства щодо неповідомлення її як учасника справи про дату, час і місце судового засідання. При цьому Верховний Суд вважає, що свідоме неотримання учасником справи судової повістки, яка направлялась судом за адресою, зазначеною стороною у клопотаннях, може бути розцінено судом як дії, спрямовані на затягування розгляду справи та свідчити про зловживання процесуальними правами учасника справи, які направлені на перешкодження здійснення своєчасного розгляду справ. У своїх рішеннях Європейський Суд неодноразово наголошував, що сторона, яка задіяна в ході судового розгляду, зобов'язана з розумним інтервалом часу сама цікавитись провадженням у її справі, добросовісно користуватися належними їй процесуальними правами та неухильно виконувати процесуальні обов'язки [11].

Крім того, цікавим є наступний приклад судової практики, визначаючи таку дефініцію, як «зловживання права на апеляцію». У постанові Касаційного цивільного суду від 22 січня 2020 р. у справі № 640/19249/17-ц зазначається, що відповідно до принципу юридичної визначеності, як складової частини конституційного принципу верховенства права зобов'язує апелянта, самостійно цікавитися перебігом розгляду його скарги в суді апеляційної інстанції. Тривала відсутність такого інтересу з боку апелянта свідчить про його небажання захищати свої процесуальні права та зловживання правом на апеляцію [12].

Окремо слід відзначити позицію Верховного Суду щодо зіставлення принципу правової визначеності та зловживання процесуальними правами. Касаційний цивільний суд у своїй постанові від 13 січня 2020 р. у справі № 461/12958/14-ц за заявою ОСОБА_1 про поновлення строку пред'явлення виконавчого листа до виконання та видачу дублікату вико-

навчого листа у справі за позовом ОСОБА_1 до Приватного підприємства «Спеціалізоване підприємство «Юстиція», Головного управління державної казначейської служби у Львівській області, Галицького відділу державної виконавчої служби Львівського міського управління юстиції про повернення сторін у стан, який існував до проведення торгів, відзначає, що Заявник зобов'язаний демонструвати готовність брати участь на всіх етапах розгляду, що стосуються безпосередньо його, утримуватися від використання прийомів, які пов'язані із зволіканням у розгляді справи, а також максимально використовувати всі засоби внутрішнього законодавства для прискорення процедури слухання. Слід звернути увагу і на те, що кожна сторона, яка задіяна в ході судового розгляду, зобов'язана з розумним інтервалом часу сама цікавитися провадженням у справі за його участю, добросовісно користуватися належними йому процесуальними правами та неухильно виконувати процесуальні обов'язки. Безпідставне поновлення строку на оскарження судового рішення, що набрало законної сили, є порушенням вимог ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо справедливого судового розгляду в такому його елементі як правова визначеність [13].

Цивільне процесуальне законодавство України передбачає шляхи подолання зловживання процесуальних прав. Так, відповідно до ч. 3 ст. 44 ЦПК України якщо подання скарги, заяви, клопотання визнається зловживанням процесуальними правами, суд з урахуванням обставин справи має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання. Для підтвердження цієї норми заслуговує на увагу постановою Касаційного цивільного суду від 30 січня 2020 р. у справі № 744/880/19 за позовом Особи_1 до Особи_2 про стягнення авансу. Відповідно до цієї постанови передбачається, що Ухвалами Семенівського районного суду Чернігівської області від 11 липня 2019 р. та 4 вересня 2019 р. у затвердженні мирової угоди відмовлено. Ухвалою Семенівського районного суду Чернігівської області від 4 вересня 2019 р. провадження у справі закрито у зв'язку з відсутністю предмета спору. Нині у Верховному Суді позивач оскаржує в касаційному порядку ухвалу суду апеляційної інстанції щодо повернення апеляційної скарги на ухвалу Семенівського районного суду Чернігівської області від 4 вересня 2019 р. про відмову у затвердженні мирової угоди, однак, незважаючи на це, сторони втретє направили до суду аналогічну заяву про затвердження мирової угоди від 14 січня 2020 р., відповідно до умов якої до ОСОБА_1 переходить право власності на спірний житловий будинок, а зобов'язання відповідачів щодо повернення авансу в розмірі по 13 000,00 грн з кожного вважаються припиненими. За таких обставин Верховний Суд визнає дії учасників справи зловживанням процесуальними правами, а подану до суду заяву про затвердження мирової угоди від 14 січня 2020 р. залишає без розгляду [14].

Англійське законодавство підкреслює наявність «змагального» зловживання, яким користуються сторони судового розгляду. В правилах цивільного судочинства 1998 року зазначається, що суд не приймає грубі та явно необґрунтовані вимоги сторони. До зловживань процесуальними правами належать фіктивні забезпечення позову, пред'явлення позову по

справі, яка вже розглядалася; подача позову без наявних підстав; подача безпідставної апеляційної скарги для отримання додаткового часу для сторони. Засобами протидії зловживань процесуальних прав визначається відмова від задоволення несправедливих вимог; фінансові санкції; стягнення компенсації з позивача на користь відповідача за подачу безпідставного позову; відмова в розгляді справи, коли позивач намагається маніпулювати угодою щодо юрисдикції розгляду справи [1].

Щодо існування такої ідеї, деякі науковці, розкриваючи інститут зловживання процесуальними правами в США, відзначають, що право не повинно бути порушено внаслідок відступлення від загальноприйнятих процесуальних норм. Цей інститут знаходить своє відображення на рівні конкретних судових справ і є таким явищем, яке цивільне процесуальне законодавство України розглядає як звичайне правопорушення.

Основним засобом боротьби із зловживанням процесуальними правами в США є відмова в задоволенні позовних вимог та неможливість оскарження рішення суду першої інстанції. Сторона процесу може посилатися на зловживання процесуальних прав іншої сторони, яка використовується як засіб процесуальної змагальної боротьби. Особі, якій було спричинена шкода, може вимагати відшкодування шкоди від недобросовісної сторони процесу. Для суддів та адвокатів, які визначаються такими, що зловживають процесуальними правами, передбачені додаткові дисциплінарні санкції. Увага також приділяється заходам, направленим на запобігання зловживання процесуальних прав, де суд повинен проявляти певну обережність під час оцінки положень заявника.

Було розкрито досить детально інститут відповідальності за зловживання процесуальних прав у законодавстві Франції. Доволі широкий спектр таких дій передбачається у ЦПК Франції, починаючи із затримки розгляду справи і завершуючи незаконними методами процесуальної стратегії ведення справи. Санкціями за зловживання процесуальними правами є штраф і певна компенсація, яка сплачується до суду. Відповідно до ст. 32.1 ЦПК Франції передбачається, що на особу, яка діє від імені закону, зловживає своїми процесуальним статусом і сприяє використанню закону власною цілях метою, може бути покладений штраф у розмірі від 15 до 1 500 євро, незалежно від тих вимог щодо відшкодування збитків за первісним позовом [15].

Відповідно до цивільного процесуального законодавства Японії принцип «добросовісності» встановлюється як загальний принцип та забороняє зловживання процесуальними правами. Існують також випадки, які вказують на процесуальну недобросовісність. Це, наприклад, затримка у наданні доказів; використання недійсної норми права, яка виникла в результаті процедурної помилки; право суду відмовити в задоволенні позову проти сторони, яка умисно знищила письмові докази; міра відповідальності за несправедливе оспорювання автентичності наданих документів.

У доктрині відмічається, що вимога добросовісності може призвести до обмеження процесуальної свободи сторін. Зловживання процесуальними правами використовується через термін «конфліктуюча поведінка»

(кардинальні зміни процесуального статусу під час судового розгляду) та «неправомірне отримання процесуальних переваг» (штучно змінююча юрисдикція).

У Цивільному процесуальному кодексі Австралії також відсутнє загальне визначення зловживання процесуальних прав, а відповідне явище розглядається як загальне посягання на процес порушення загального принципу, незалежно від дискредитації конкретної норми процесуального права. Доктринальне розуміння такого явища полягає в тому, що використання процесу з метою, яка є відмінною від тих, для чого вони призначені, визначається як відхилення від загальноновизнаних принципів та стандартів [16].

У процесуальному законодавстві Італії безпосередньо не містяться норми, які стосуються зловживання процесуальних прав, але в цілому в положеннях нормативних актів законодавець вказує на добросовісність і справедливість у процесуальній поведінці сторін процесу (ст. 88 ЦПК Італії) [17].

Цивільний процесуальний кодекс Бразилії 2015 року підміняє термін «зловживання процесуальними правами» терміном «несправедливий розгляд», який передбачає лише процесуальну відповідальність у вигляді штрафу за зловживання процесуальних прав, а у виняткових випадках недобросовісна сторона повинна відшкодувати моральну та матеріальну шкоду за такі дії. Категорія «несправедливого судового розгляду» в цивільному судочинстві Бразилії включає подання позову або заперечення проти позову щодо явно безпідставного та безспірного позову; фальсифікацію фактів, які використовуються для досягнення незаконної мети, створюючи супротив судовому розгляду та ін. (ст. 80 ЦПК Бразилії) [18, р. 188].

Узагальнюючи іноземне законодавство, можна зробити висновок про те, що випадки порушення процесуальних норм шляхом зловживання процесуальних норм досить широко поширені не лише в теоретичному контексті, але й в судовій практиці. Таким чином глобальний характер досліджуваного явища вказує на важливість приділення уваги правовим інститутам, які пов'язані з ризиком порушення процесуальних прав учасників справи та юридичних обмежень, та необхідність удосконалення засобів протидії цьому негативному явищу.

Проаналізувавши вищезазначені підходи щодо розуміння такого явища, як зловживання процесуальними правами, можна зробити такі висновки. На ефективність захисту порушених суб'єктивних прав в цивільному судочинстві негативно впливає саме зловживання цивільними процесуальними правами. Однак в ЦПК України чітко не міститься визначення поняття «зловживання правами», а в доктрині цивільного процесу та практиці застосування відсутні єдиний підхід до розуміння цього поняття. Ця невизначеність ускладнює можливість протидії процесуальним зловживанням, застосування заходів відповідальності до недобросовісних учасників цивільного судочинства. Поняття зловживання у цивільному процесуальному праві практично ототожнюється з поняттям процесуальної недобросовісності. Отже, в найзагальнішому вигляді під зловжи-

ванням процесуальними правами слід розуміти порушення особами, які беруть участь у розгляді справи, обов'язків щодо добросовісного і сумлінного користування процесуальними правами, що чітко передбачені процесуальним законодавством і за порушення якого передбачається настання відповідних заходів процесуального впливу і певних процесуальних наслідків. Однак, повинен вирішувати суд чи є конкретна дія добросовісною, за наявності чітких критеріїв і правил такої оцінки.

Забезпечення співробітництва судді та сторін та визначення їх ролей не з позицій антагоністичних підходів, а виходячи з ідей стабільного та сталого розвитку, дозволить подолати основні нагальні проблеми сучасного цивільного судочинства. Запровадження раціональних заходів недопущення зловживання процесуальними правами стимулює сторін до добросовісної поведінки та дозволить забезпечити ефективність і доступність правосуддя.

Список використаних джерел

1. *Advisors I. V.* Abuse of law in the electoral process. M., Chero, 2010. 124 p.
2. *Herlitz G. N.* The Meaning of the Term «Prima Facie». *Louisiana Law Review*. 1994. Vol. 55, Issue 2. P. 391–408.
3. *Табак И. А., Седых И. В.* «Ситуация эстоппель» при ненадлежащей реализации процессуальных прав субъектами гражданского процесса. *Экономическая безопасность России: вызовы XXI века* : мат. Межд. научн.-практ. конф. (г. Саратов, 15 марта 2016 г.). Саратов : Саратовский социально-экономический институт (филиал) РЭУ им. Г. В. Плеханова, 2016. С. 231–237.
4. *Ткачук А. О.* Принцип добросовісності учасників цивільного судочинства та заборона зловживання цивільними процесуальними правами. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 141. С. 94–103.
5. *Погребняк С. П.* Втілення принципу добросовісності в праві. *Вісник Академії правових наук України*. 2007. № 2 (49). С. 13–24.
6. *Taniguchi Y.* Good Faith and Abuse of Procedural Rights in Japanese Civil Procedure. *Tulsa Journal of Comparative & International Law*. 2000. Vol. 8. P. 164–182.
7. *Черемнов Д. В.* Категорія добросовісності у контексті зловживання цивільним процесуальним правом. Зловживання цивільними процесуальними правами: шляхи протидії : матер. круглого столу (м. Одеса, 27 лист. 2015 р.) / уклад.: І. В. Андронов, Н. В. Волкова, Р. Ф. Гонгало. Одеса : Фенікс, 2015. С. 60–62.
8. Постанови Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 11.09.2019 р. у справі № 644/7232/17 за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «Українська технологічна компанія», ТОВ «ДІЛА ЛТД» про визнання договору купівлі-продажу нежитлової будівлі недійсним. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/3kdK3nr>.
9. Case of Unión Alimentaria Sanders S.A. v. Spain (Application no. 11681/85). Judgment, 07 July 1989. *The European Court of Human Rights*. URL : <https://bit.ly/3bW4ceA>.
10. *Юдин А. В.* Злоупотребление процессуальными правами в гражданском судопроизводстве. *Журнал российского права*. 2016. № 8. С. 208–211.

11. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 29.01.2020 р. у справі № 686/20825/15-ц за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про розірвання договору. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/35wccJn>.
12. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 22.01.2020 р. у справі № 640/19249/17-ц за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про розірвання шлюбу. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/3mgJBGP>.
13. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 13.01.2020 р. у справі № 461/12958/14-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/2RIDHpx>.
14. Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 30.01.2020 р. у справі № 744/880/19 за позовом ОСОБА_1 до ПП «Спеціалізоване підприємство «Юстиція», Головного управління державної казначейської служби у Львівській області, Галицького відділу державної виконавчої служби Львівського міського управління юстиції про повернення сторін у стан, який існував до проведення торгів. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://bit.ly/33hW17e>.
15. *Gautrais V. Fictions et présomptions: outils juridiques d'intégration des technologies, Sécurité juridique et sécurité technique: indépendance ou métissage*, Conférence organisée par le programme international de coopération scientifique (CRDP.CECOJI) Montréal, 30 septembre 2003. Vol 9, n°2. Numéro Spécial (Été/Summer 2004). P. 1–11.
16. *Юдин А. В.* Гражданское процессуальное правонарушение и ответственность. С.-Пб. : Юридическая книга, 2009. 624 с.
17. *Lowe Jr. E. N.* The California Evidence Code: Presumptions. *California Law Review*. 1965. Vol. 53, Iss. 5. P. 1439–1493. <https://doi.org/10.2307/3478957>.
18. *Soares K. E.* Abuse of procedural law in the new Brazilian Code of Civil Procedure. *Herald of the civil process*. 2015. № 4. p. 185–196.

Надійшла до редакції 02.02.2020

Oleksandra KOROL

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Prevention of Abuse of Procedural Rights and Stimulation of Parties Good Faith of Conduct

In this article, a comparative legal and empirical study of the principle of good faith in law and the prevention of abuse of procedural rights as one of its element are conducted. These phenomena should be recognized as relevant objects for research, given that in civil procedural Ukraine specific measures were taken to prevent abuse of procedural rights for the first time, during the reform of the legislation in 2017, and unfortunately such actions occur as a habits of legal reality of Ukraine. in court practice quite often. Given the need to ensure effective protection of rights through timely and proportionate consideration of the case by the courts, their proper application is essential for science and practice. The article analyzes the provisions of the civil procedural law of Ukraine, where for the first time this institute was reflected in the legislation in the wording of 2017, as well as other states (Italy, England and Wales, France, Australia). It also analyzed the practice of the Supreme Court of Ukraine, which reveals the concept of bona fide as a principle of law, as well as examines the institute of

abuse of procedural rights as one of the manifestations of implementation of this principle, specific manifestations of unfair behavior of participants of the process, taking into account the practice of the European Court of Human Rights.

The analyzed provisions of the civil procedural legislation, which stipulates the ways of overcoming the abuse of procedural rights, as well as the doctrines, allowed the conclusions to substantiate more rational approaches to the prevention of abuse of procedural rights in civil proceedings. In particular, ensuring the cooperation of judges and parties and defining their roles not from the standpoint of antagonistic approaches, but based on the ideas of sustainable development, will overcome the major pressing problems of modern civil justice. The introduction of rational measures to prevent abuse of procedural rights and to encourage parties to act in good faith will ensure the efficiency and accessibility of justice.

Keywords: *civil justice, principle of good faith, the principle of court cooperation with the parties, abuse of procedural rights, reconciliation of the parties.*